

Veronika Honkasalo vas ym.

Lakialoite laeiksi varhaiskasvatuslain ja sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa ehdotetaan keinoja pienten lasten vuorohoidon ja kotona tapahtuvan hoidon mahdollistamiseksi perheissä, joissa huoltajat tai ainoa huoltaja tekevät vuorotyötä. Aloitteen tavoitteina ovat lasten hyvinvoinnin turvaaminen sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen edistäminen.

Aloitteessa esitetään varhaiskasvatuslain 13 §:ään lisättäväksi säännöstä peruskoulun ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden mahdollisuudesta vuorohoitoon vanhempansa tai muun huoltajansa työssäkäynnistä tai opiskelusta johtuvan tarpeen vuoksi. Lisäksi aloitteessa esitetään tarkenttavaksi sosiaalihuoltolain 19 §:n säännöksiä kotipalvelusta siten, että pykälässä tarkoitettua lapsen hoitoon liittyvää kotipalvelua voidaan tarjota myös esimerkiksi huoltajien tai ainoan huoltajan vuorotyön perusteella.

PERUSTELUT

Perheen ja työn yhteensovittamiseksi on nykyistä paremmin löydettävä keinoja perheiden hyvin erilaisiin tilanteisiin. Tämä on olennaista myös hallitusohjelman työllisyystavoitteen saavuttamiseksi. Monesti perheen ja työn yhteensovittamisen helpottamiseksi tarjotaan keinoja, jotka sopivat lähinnä keski- ja hyvätuloisille, kuten etätyön ja osa-aikatyön tekemistä. Monissa pienipalkkaisissa töissä osa-aikatyö on vastentahtoista, koska sillä ei tule toimeen ja työtehtävät ovat sellaisia, että etätyötä ei voi tehdä. Tarvitsemme lisää keinoja, joilla helpotetaan erityisesti pienipalkkaista ja raskasta vuorotyötä tekevien pikkulapsiarkea.

Vuorotyötä tehdään paljon terveys- ja sosiaalipalveluissa, vähittäiskaupassa sekä majoitus- ja ravitsemusalalla. Sipilän hallitus vapautti kauppojen aukioloajat ja kiihdytti 24/7-yhteiskuntaan siirtymistä. Kauppojen aukioloaikojen vapauttamista perusteltiin lähinnä kuluttajan näkökulmasta. Sen vaikutukset työntekijöiden arkeen ovat edelleen pitkälti selvittämättä. Palvelualojen ammattiliitto PAM selvitti vuonna 2017 uudistuksen vaikutuksia työntekijöiden työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen. Selvityksen mukaan perheet kokevat, että kuntien lastenhoitopalvelut eivät kaikkialla seuraa työelämän kehitystä. Erityisenä huolena nostettiin myös pienet koululaiset, jotka jäävät vaille hoitopaikkaa, vaikka vanhemmat tekevät yhä enemmän ilta- ja yötyötä

Lakialoite LA 85/2020 vp

sekä viikonloppuvuoroja. Liikeikalain kumoamisen lapsi- ja sukupuolivaikutukset tulisi pikaisesti selvittää.

Perheen ja työn yhteensovittaminen on monella niin kutsuttua epätyypillistä työaikaa tekevällä, eli aamuvarhaisella, iltaisin, öisin ja viikonloppuisin työskentelevällä vaikeaa. Epätyypillistä työaikaa tekevästä lapsiperheiden vanhemmista vain noin 40 prosenttia kokee työaikojen sopivan hyvin yhteen perheen vaatimusten kanssa, kun osuus säännöllistä päivätyötä tekevillä on 86 prosenttia (Kekkonen & al. 2014). Hoitojärjestelyjen lisäksi epätyypillistä työaikaa tekevillä voi olla vaikeuksia osallistua lapsen harrastuksiin ja muuhun vapaa-aikaan töiden takia. Erityisen hankala tilanne on yksinhuoltajien perheissä, sillä monet tilastot osoittavat, että taloudellinen eriarvoisuus koettelee yksinhuoltajien asemaa erityisen rajusti. Yksinhuoltajien köyhyys on kasvanut 1990-luvulta lähtien, ja yksinhuoltajien työttömyys on lähes kaksinkertainen muihin perheisiin verrattuna. Erityisesti yksinhuoltajilla on vaikeuksia ottaa vuorotöitä vastaan, sillä yhteiskunnan palvelut eivät tue tätä. Yksinhuoltajien työllisyyden tukeminen on myös tasa-arvokysymys, sillä yksinhuoltajista valtaosa on naisia.

Alle kouluikäisillä lapsilla on mahdollisuus päästä iltä-, viikonloppu- ja ympärivuorokautiseen varhaiskasvatukseen, jos vanhemmat tai vanhempi opiskelee tai käy töissä päiväkotien tavanomaisten aukioloaikojen ulkopuolella. Varhaiskasvatuksen puolella iso kysymys on vuorohoidon käytännön järjestelyt, jotka vaihtelevat suuresti kunnittain. Iso ongelma kuitenkin on, että pienillä koululaisilla ei ole lain suomaa oikeutta hoitopaikkaan, jos vanhemmat ovat vuorotöissä.

Varhaiskasvatuslaki ei toisaalta sulje pois pienten koululaisten mahdollisuutta osallistua vuorohoittoon, vaan päinvastoin varhaiskasvatuslain 1 §:n 4 momentin mukaan varhaiskasvatusta voivat saada, milloin erityiset olosuhteet sitä vaativat, myös oppivelvollisuusikäiset lapset. Säännöksen perusteluissa (HE 40/2018 vp) tällaiseksi erityiseksi syyksi mainittiin nimenomaisesti lapsen huoltajan epäsäännöllisistä työajoista johtuva hoidon tarve. Tällaisen vuorohoidon järjestäminen on kuitenkin viime kädessä kunnan harkinnassa. Ratkaisevaa harkinnassa tulisi perustelujen mukaan olla lapsen etu ja se, mitä muita palveluja kunnassa on käytettävissä lasten hoidon järjestämiseksi.

Vasemmistoliitto esitti vuonna 2018 sivistysvaliokunnan varhaiskasvatuslakia koskevan mietinnön (SiVM 5/2018 vp) vastalauseessaan, että vuorohoittoa on kehitettävä myös pienten koululaisten palveluna, jotta esimerkiksi vuorotyötä tekevät tai toisella paikkakunnalla työskentelevät tai opiskelevat eivät joudu jättämään 7–8-vuotiaita pitkiä ajoiksi yksin kotiin. Sivistysvaliokunta esitti myös subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden palauttamista käsittelevässä mietinnössään (SiVM 7/2019 vp) pienten koululaisten vuorohoittoa koskevan lausuman. Lausumassa vaadittiin valtioneuvoston selvitystä kuluvan vaalikauden aikana varhaiskasvatusikäisten ja pienten koululaisten vuorohoidon tarpeesta ja toteutumisesta sekä tulosten perusteella tarvittaviin toimiin ryhtymistä lainsäädännön muuttamisesta niin, että vuorohoidon palvelu varmistuu.

Työsopimuslaissa taataan kaikille työntekijöille mahdollisuus tilapäiseen hoitovapaaseen alle 10-vuotiaan lapsen sairastuessa äkillisesti, jotta lapsen ei tarvitse jäädä yksin kotiin. Osa vuorotyötä tekevästä vanhemmista joutuu kuitenkin jättämään koulua käyvät lapsensa jopa jo 6-vuotiaana yöksi yksin kotiin, jos heillä ei ole turvaverkkoja omasta takaa. Muun muassa lapsiasiavaltuutettu on esittänyt huolen, että lapsen pitkät yksinäiset illat ja yöt eivät ole lapsen etu. Kuitenkin myös

Lakialoite LA 85/2020 vp

vuorotyötä tekevillä on oltava oikeus perheen ja työn kivuttomaan yhteensovittamiseen. Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen on sivistysvaliokunnalle vuonna 2019 antamassaan lausunnossa todennut, että vuorohoidon tarvetta niin varhaiskasvatusikäisten kuin pienten koululaisten osalta tulee selvittää ja varmistaa vuorohoidon saatavuus sitä tarvitseville.

Osa kunnista tarjoaa myös koululaisille vuorohoitoa. Oikeus saada pienille koululaisille vuorohoitoa ei voi kuitenkaan riippua kotikunnasta. Lapsen oikeuksien ja perheiden yhdenvertaisuuden kannalta on oleellista, että asiasta säädetään laissa ja oikeus saada vuorohoitoa pienille koululaisille taataan näin koko maassa. Palvelut on saatava kuntoon, jotta vuorotyötä tekevien arki helpottuu ja työllisyysaste kasvaa. Myös vuorohoidon laatu tulee turvata saatavuuden lisäksi koko maassa.

Päiväkodeissa järjestettävän vuorohoidon lisäksi toinen mahdollisuus tarjota apua lapsiperheille, joissa molemmat vanhemmat tai ainoa vanhempi työskentelee iltaisin tai öisin, on kotiin tarjottava hoitoapu. Pitkittyvät päiväkotitai koulupäivät voivat olla pienelle lapselle raskaita, ja joissain tapauksissa hoitajan saaminen kotiin ja lapsen mahdollisuus nukkua omassa sängyssään olisi päiväkotihoidon parempi ratkaisu. Perheillä tulisikin tarvittaessa olla mahdollisuus myös sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuna kotipalveluna annettavaan, perheen huolenpitotehtävän turvaamiseksi välttämättömään lapsen hoitoon liittyvään apuun tilanteissa, jossa esimerkiksi vuorotyö aiheuttaa haasteita lapsen hoidolle ja hyvinvoinnille. Käytännössä sekä varhaiskasvatuksessa tarjottava vuorohoito että sosiaalihuoltolain mukainen kotipalvelu ovat tarveharkintaisia palveluita, joiden myöntämisessä tulee ottaa huomioon perheiden yksilölliset olosuhteet ja tarpeet.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

varhaiskasvatuslain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään varhaiskasvatuslain (540/2018) 13 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

Lakialoite LA 85/2020 vp

13 §

Vuorohoidon järjestäminen varhaiskasvatuksessa

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa myös perusopetuksen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaalle, joka tarvitsee sitä vanhemman tai muun huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

2.

Laki

sosiaalihuoltolain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 19 §:n 4 momentti seuraavasti:

19 §

Kotipalvelu

Lapsiperheellä on oikeus saada perheen huolenpitotehtävän turvaamiseksi välttämätön kotipalvelu, jos lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ei ole mahdollista 2 momentissa mainittujen syiden vuoksi. Lapsen hoitoon liittyvän kotipalvelun tarpeen perusteena voidaan ottaa huomioon myös esimerkiksi ainoan huoltajan tai molempien huoltajien vuorotyö, jonka aikana perheellä ei ole saatavilla muuta apua.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Lakialoite LA 85/2020 vp

Helsingissä 24.11.2020

Veronika Honkasalo vas
Katja Hänninen vas
Jari Myllykoski vas
Johannes Yrttiaho vas
Mai Kivelä vas
Pia Lohikoski vas
Anna Kontula vas
Markus Mustajärvi vas
Merja Kyllönen vas
Jussi Saramo vas
Juho Kautto vas
Outi Alanko-Kahiluoto vihr
Sanna Antikainen ps
Mari Holopainen vihr
Ritva Elomaa ps
Paavo Arhinmäki vas
Inka Hopsu vihr